

BÖLÜM III

MODERN ZAMANLARDA PENCERELERİN KULLANIMI

“Tarih, yerinin homojen, boş zamanca değil de şimdinin zamanını doldurduğu kurgulanmış bir yapı nesnesidir.”

Walter Benjamin

EVLERİN DIŞARI AÇILAN PENCERELERİ

Pencerenin öyküsü simgeselden işlevsele doğru bir gelişme çizgisi izler. 12. yüzyıldan 18. yüzyıla kadar pencere bir evin mimari elemanı olarak işlevsel açıdan yenilenerek biçim kazanır. Ancak Braudel'den okuduğumuza göre 18. yüzyıldaki pencere tek parça tahtadan (ahşap) yapılma bir kanat hâlinde açığa çıkar. Kilisenin ayrıcalığı olan vitray pencereler ise özel mülk evlerde kullanılır. Kurşunla tutturulan düzgün olmayan camlarsa çok ağır ve kanatları hareketli olmayacak kadar pahalı olduğundan sabit camlı pencerede yalnızca küçük kanat açılır. Buna genelde Alman tarzı denir. Bu tasarımda sabit camlı pencerelerle hareketli panolar birleştirilir. Buna kimi zaman Hollanda tarzı da denir.¹ Oysa bir veya iki katlı büyük evlerde pencerelerden gelen ışık her defasında açılıp kapanabilen kanatların tasarlanmasına yol açmıştır.

---

1. Braudel, Fernand. (1993). *Maddi Uygarlık, Ekonomi ve Kapitalizm XV-XVIII. Yüzyıllar 1.cilt, Gündelik Hayatın Yapıları*, İstanbul: Gece Yayınları, 257-258.

Resim 11. Johannes Vermeer, *Küçük Sokak* (Delft'deki Evlerin Görünümü), 1658.

“17. yüzyıla kadar, açılan pencere bir istisna olarak kalmıştır. Bu tarihe kadar, dünyanın hemen her yerinde pencere, tek parça tahtadan yapılmış bir kanat hâlinde kalmıştır.”² 17. yüzyıldan itibaren ise Hollanda'nın Delft kentinde olduğu gibi zengin evlerinden kenar mahallerdeki evlere dek kurşundan yapılan açılabilir kapana-
nabilir çift kanatlı pencereler özenli ve zarif biçimini korumuştur. Büyük pencerelerin zihinlere yerleşip zengin evlerinde kullanılabilmesi ise ancak 18. yüzyılda gerçekleşir. Böylesi bir gecikmenin öncesinin görülebilmesi için 17. yüzyıl Hollanda Altın Çağı'ndaki Johannes Vermeer (1632-1675), Pieter de Hooch (1629-1684), Wilhelm Kalf (1619-1693), Gerard Dou (1613-1675) gibi ressamların tablolarına bakılabilir. Bu ressamların resimlerindeki “pencereler, artık sokağı tiyatro hâline çevirmektedir.”³ Pencereden sokağın seyredilmesi çekici hâle gelir. Ayrıcalıklı gözlem, seyretme yerleri olan kapı ve pencereler özel alanın sınırlarını da belirler. Pencerelerin perdeleri

2. Kılıçbay, Mehmet Ali. (2000). *Ahşabın Öyküsü*, Ankara: İmge Kitabevi Yayınları, 29. (Parantez içindeki bana ait.)

3. Kılıçbay, *Ahşabın Öyküsü*, 31. (Köşeli parantez içindekiler bana ait.)

açılınca her şey bir anda eşitlenir. Kamusal ve özel alan arasındaki insan kendini dışarıya bir birey olarak sergiler ve olduğu yerden sokağı seyreder.

Resim 12. Jacobus Vrel, *Sokak Sahnesi*, 1660.

Jacobus Vrel'in *Sokak Sahnesi* resminde gördüğümüz gibi birey için sokağı seyretme hiç olmadığı kadar olağandır. Pencere birey için özelleşmiş bir ara mekân olan sokağa açılınca âdeta temsili bir tiyatro sahnesi ortaya çıkar. Sokağı seyreden kişinin profili pencerenin belirlediği çerçevenin içine oturtulur. Gelgelelim “dışarıdan bakan için, pencere, arkasında bir seyreden olduğu/olmasının gerektiği bir muammadır. İçeriden bakan içinse, seyredilen alan, onun farkında olmayan, onu kale almayan ayrı bir gerçeklik bölgesidir. (...) Tiyatroda oyun perde açılınca başlar; pencerenin arkasında ise, perde kapanınca.”⁴ Evdeki pencerenin perdesi açılınca sokaktaki tiyatro son bulmaz. Kentte durum böyleyken, taşrada farklıdır: Ma-

4. Kılıçbay, *Ahşabın Öyküsü*, 31.